

СОЊА АТАНАСИЈЕВИЋ

Уредништво Летописа: *Како бисте у њој истичком смислу описали актуелни тренутак савремене српске прозе? Шта је наследило постмодернизам осамдесетих и деведесетих година прошлог века?*

Соња Атанасијевић: Постмодернизам из последњих деценија прошлог века свакако је писцима отворио шири простор за изналажење сопствене поетике, нудећи им већу слободу израза, али је за неке писце значио и замку у коју су упали, заборављајући да писати, пре свега, значи стварати. Међутим, та замка може бити и корисна, служећи као својеврстан тест проходности на терен уметности, другим речима, постмодернизам као да брже и лакше разоткрива недостатак талента. Међутим, неки писци и данас успешно плове водама постмодернизма, користећи његова пловила, али искључиво захваљујући свом дару, неки су његови дављеници, а неки сурфују истим таласима, али у чамцима које су сами направили.

Све чећете се догађа да романописци пишу сценарије за филмове и серије, а да драматурзи добијају књижевне награде. Веза између књижевности и филмске уметности постоје све чвршћа. Како ће се то одразити на саму књижевност?

Мешати драмски и прозни текст, чини ми се, значи ходати по танком леду. Ако то радите, морате имати јако добар разлог, добро оправдање, морате да уверите читаоца да је за тему коју сте изабрали такав израз био најбољи, зарад оне књижевне истине и уверљивости, у противном остајете на нивоу импровизације која разоткрива списатељску импотентност. Успели роман са елементима драмског текста је, на пример, Бергманов роман *Најбоље намере*, где је драмски део рукописа у функцији романа, дакле он у

потпуности служи роману који је задржао све пожељне и битне карактеристике форме – распричаност, динамичну радњу, психолошки вешто испрофилисане ликове.

Веза између књижевности и филма је потпуно природна и у томе не видим никакав проблем. То што неки романописци пишу сценарија за филмове и серије представља њихову предност, и не верујем да ће то охрабрити многе писце да се окрену таквом послу, јер овде није реч о храбрости већ о умећу. Не верујем и да ће та чињеница утицати на то да у будућности имамо више филмичних романа. Чак и да буде тако, то не значи да ћемо имати боље или лошије романе, јер преносивост на филмско платно не опредељује њихову уметничку вредност.

Сарџер је у прошлом веку оставио питање за кога се ишце књижевности. Да ли можете да ошцете данашње чинаоца српске прозе? Да ли је у ишању један иш чинаоца или је по среди ише различитих ишова?

Типични читалац српске прозе, данас, можда је жена средњих година која претежно чита комерцијалну литературу, белетристичке хитове сумњиве књижевне вредности, или потпуно безвредне. Пошто статистика у неком тренутку мора постати видљива, такву жену могуће је срести у градском превозу с таквом књигом у рукама. Други типични читалац српске прозе могао би бити пробирљиви представник (представница) интелектуалне елите који не пропушта *Полиџикин* „Културни додатак” и који у књижару и библиотеку улази знајући шта тражи. Он прати награђене писце, и писце о којима се пише, али и оне које му препоручују пријатељи из књижевног света чије мишљење цени. Оваквих читалаца је, наравно, далеко мање, тако да је и знатно мања вероватноћа да ћете их срести на јавном месту с примерком такве књиге.

У којој мери олиџичка коректност ишче на шемаџику и квалиџет савремене српске прозе? Да ли имате ишсак да оставији олиџички ишцај на распоред снага у књижевном пољу?

Политика је непожељна у књижевности, то је потпуно јасно. Међутим, у оној мери у којој нам утиче на животе, уколико се бавимо стварносном прозом, немогуће ју је избећи, а не видим ни потребу. Друго је питање да ли смо у стању да будемо аполитични, а критични. Без обзира на то што књиге тешко могу променити свет, политичка коректност у виду изостајања критичког односа према стварности, нарочито код већ афирмисаних писаца, не само

што не служи њима на част већ доприноси општем утиску код читалаца да прозне књиге домаћих аутора, заједно с естрадном „књижевношћу”, квантитативно доминантном, углавном служе разоноди, уз понеки изузетак.

Политика јесте извор моћи, тако да су неки писци који су „на време” политички обојили своју јавну активност, и стекли важне друштвене позиције, без обзира на промене на политичкој сцени, камелеонском способношћу задржали позиције и моћ у актуелном књижевном животу. Ако сте добри с њима, бићете видљиви. Имате шансу чак и да пређете границе земље, без обзира на квалитет вашег дела. Ако им нисте важни, игнорисаће вас и остаћете у магли, ако представљате сметњу онима које су они одабрали, из сопствених интереса, гурнуће вас у мрак. На срећу, постоје и независни извори светлости, ван тих центара моћи, који савесно и професионално прате домаћу продукцију, па уз њихову (критичарску) и читалачку пажњу, уколико је заслужујете, и никако другачије, можете имати достојанствен књижевни живот, колико успешан – зависи од угла гледања.

Чак и онда када је себе њавдала као израз снаге сћила, као у случају Флоберове Мадам Бовари, њроза је њоседовала и снажан критички њоћенцијал. Да ли савремена срћска њроза њоседује критички њоћенцијал и њроћив чећа се она буну, ако је њај њоћенцијал сачувала?

Не могу да замислим писање без бунта, без отпора према негативним појавама у друштву, без побуне против зла у било ком облику и на било ком нивоу, и није важно да ли пишете роман са љубавном или историјском, психолошком, социјалном тематиком...

Уколико, на пример, пишете историјски роман без икакве везе са стварношћу, шта је то друго него конформизам? Такав историјски роман, ако баш не загађује књижевну средину, као што то чине херц-романи, сигурно не доприноси њеном квалитету. Мислим да је критички потенцијал наше прозе слаб, и да је, уопштено говорећи, на снази књижевна апатија.